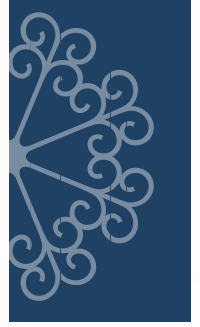

בית מזרח

גיליון שבועי
לתלמידי, בוגרי
וידידי ישיבת מיר

274

"הנה הפשטתם צורת הישיבה, וקלטתם רוח ורוצן הישיבה, ובוה עשיתם לכם חבורה לילך בעקבות רוח הישיבה, ובכל מקום שאתם נמצאים לקחתם זאת כאילו להיות עם הישיבה בין כתלי הישיבה" (מין המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצוק"ל ממיר)

מתורת רבותינו

המרבה לספר - הוא עצמו נעשה משובח

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

בליל הסדר הוסיפו עוד חז"ל שכל המרבה לספר הרי זה משובח, וככל שמרבה יותר ויותר, גופו נעשה משובח יותר ויותר.
דעת חכמה ומוסר (מאמר ל"ח, עמ' קט"ז)

אמר מין המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל בשם הסבא מקעלם זצ"ל, "הרי זה משובח" היינו מלשון משבח, שכל המרבה לספר ביציאת מצרים גופו נעשה משובח. אחרי כל עשיית המצוות הללו

כל אחד אוהב לשמוע - סיפורים טובים על אביו

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

משתוקק לספר עוד ועוד, ולפרט בכל פרט ופרט, והסיפור מגביר הרגש, והרגשות דוחקים להוסיף ולספר!

סיים המשגיח ואמר: למה הדבר דומה, כאשר מספרים לאדם על מעשיו של אביו החביב עליו, נעים לו תמיד להרחיב בדיבור ולחזור על הסיפור. וסיפורי יציאת מצרים הלא הם סיפורים על מעשי אבינו שבשמים וטובותיו עלינו. ואם אין לנו חביבות להרבות בסיפור, אות היא שאנו רחוקים ממנו חלילה.
הגדה של פסח - ידיו אמונה

שח המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: הנה ההגדה בנויה על קיצור יציאת מצרים, והרחבתו: "גדול עצום" - כמה שנאמר: "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו". "ורב" - כמה שנאמר: "רבבה כצמח השדה נתתיך". "ויענונו" - כמה שנאמר, "ויתנו עלינו עבודה קשה" כמה שנאמר...

ונראה לכאורה כהכבדת מילים ואריכות יתירה - ולמאי נפקא מינה כמה מכות לקו במצרים וכמה על הים, ואם כל מכה היתה של ארבע או חמש מכות - אבל האמת, שמי שלבו בוער בהכרת הטוב ובהודיה

הקהה את שיניו - שאין עם מי לדבר

רשע מה הוא אומר: מה העבודה הזאת לכם, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר, ואף אתה הקהה את שיניו.

הנסים שנעשו בשעת הקרבת קרבן פסח, כאשר כל ישראל הקריבו בשתי שעות ומחצה, ועם כל זה הוא יכול לשאול שאלה כזאת, הרי אין עם מי לדבר כלל.

ביאר מין ראש הישיבה שה"ת הגר"ח שמואלביץ זצ"ל מהי הטענה על הבן הרשע על אמרו 'מה העבודה הזאת לכם', אלא שאחרי שראה את כל

פסח

זמני כניסת ויציאת החג

	★	☪	
ירושלים	19:49	18:35	
בני ברק	19:44	18:52	
ציריך	21:15	20:00	
אנטוורפן	21:16	20:24	
וינה	20:42	19:20	

דבר הישיבה

לא לפספס את העיקר

שח המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: אכילת המצה לתיאבון היא הידור מצוה, אבל עיקר המצוה היא זכירת טובות ה' עלינו ביציאת מצרים והעמקת הכרת טובותינו וחובת עבודתנו. ואם זאת לא נעשה, העיקר חסר מן הספר.

כיוצא בכך, נכנסים אנשים לסוכה וסוקרים את הקישוטים. אין ספק שנוי מצוה דבר גדול וחשוב, "זה אל-י ואנוהו" (שמות טו, ב) - אתנאה לפניו במצוות (שבת קלג:). אבל העיקר היא הידיעה שהעולם דירת ארעי ומסתופפים בצילא דמהמנותא.

משל למה הדבר דומה, לאדם ששמע הספד מרגש שעורר לתשובה ולחשבון הנפש - כי זה כל האדם. יצא בהתפעלות עצומה: איזה כושר הבעה איזה עושר ביטוי! וידען הוא - כמה מקורות הביא, וציטט בעל פה...

ראשי הישיבה ורבניה מברכים בברכת

חג פסח כשר ושמח

את כל תלמידי הישיבה עם בני משפחותיהם ואת אנשי החייל מחזיקי התורה די בכל אתר ואתר ויהי רצון שנזכה במהרה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בירושלים הבנויה, אמן.

אלמלא לא באנו אלא בשביל מצוות ערב פסח לחוד, דיינו

מאמר שאמר מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ממיר ב"ליל התקדש חג הפסח" ונביאו בקצירת האומ"ר:

וכמו"כ כשנתבונן בדיני אפיית המצה, בגודל השימור והזהירות שלא יחמיץ אף "במשהו", הרי באמת מבהיל הוא עד מאד. דמי זה יוכל להישמר ולהינצל מחשש משהו חמץ במצתו, שכמעט שאין זה ביכולת האדם, שהרי הבצק מחמיץ בן רגע עד שאדם ירא שמים הלואי שיעלה בידו לאפות כזית מצה לצאת בה ידי חובתו, וכל ימי החג בודאי יוכרח להתפרנס בפירות. ואמנם ספרו על אדם גדול שאין דרכו לעמוד בשעת אפיית מצתו מפני שלבו. נוקפו הזהירות צריכה שתהיה על חוט השערה ואין באמת בכח ילוד אשה להנצל לגמרי מחימוץ, אלא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת. ונמצא שכשנשאל למי שאופה מצות מהי עבודתו? - תהיה תשובתו: "זהירות וזריזות".

המתבונן במעשה המצות של ערב פסח יראה: "שאינ בשכל האנושי לשער גודל הצירוף והזיכרון שמצוות ערב פסח מטהרים ומוככים את איש ישראל, ויהודי של "ערב פסח" גרידא כבר אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו.

מי הוא שיוכל להתבונן גודל ערכן של "מצוות ערב פסח" והרושם שעושים למעלה, האיתערותא דלעילא שמתעוררת ע"י האיתערותא דלתתא, ואלמלא לא באנו אלא בשביל מצוות ערב פסח לחוד, דיינו.

יותר מאשר ביום.

גם אופן החיפוש מבהיל הוא מאד: הולך האדם מחדר לחדר, מפיינה לפיינה בודק בחורין וסדקין ומחפש אחר כל משהו חמץ, גם לבורות ומרתפין ירד לבדוק בנרו, עד שעולה בידו לבער את כל החמץ שברשותו, נפלא מאד מעשה המצוה הזה.

"נר ה' נשמת אדם" - הנשמה הק' היא רק בבחינת "נר" בגוף האדם, מזה יתבונן האדם גודל החשך שבקרבו, שגם אור הנשמה אינו אלא בבחינת "נר", בכל מתכונתה של הנשמה היא רק בכדי לחפש חדרי בטן, ולכן הוטבעה בבחינת נה, שאור הנר יפה לבדיקה.

וכי מה מחפש האדם בבדיקתו, הלא רק את ה"חמץ" את "השאור שבעיסה". חז"ל (ברכות יז.) קראו ליצה"ר "שאור שבעיסה", וא"כ כנראה "שאור שבעיסה" מכון כנגד היצה"ה.

ולפי"ז מתאימים מאד כל דיני הבדיקה, ה"בל יראה", ה"בל ימצא", המשהו, ומובן ענין החיפוש הגדול והבדיקה בכל חור וסדק שלא ימצא שם אף שמץ ומשהו מ"השאור שבעיסה".

ובאמת מבדיקת חמץ לחוד מתעלה כבר האדם לאין ערוך. - ומי הוא שיוכל להתבונן ולהשיג קדושת וטהרת איש ישראל בבדוקו אור ל"ד את החמץ בביתו.

הערה שנתעוררנו עליה מענין בדיקת חמץ. הראשונים (עי' רמב"ן שמות יג, טז) עמדו על ענין החומר שהחמירה תורה כל כך בחמץ, שלא מצינו בתורה דוגמתו. אמנם איסור כרת מצינו בהרבה עבירות אבל בשום מקום לא מצינו איסור "בל יראה ובל ימצא" זולתי בחמץ.

והנראה בקצרה, שהחומר שהחמירו הוא משום חומרא דחמץ עצמו, שהוא גופא הנהו הסיבה לכל החומר הגדול הלה שלא מצינו דוגמתו. והמבין והיודע סוד של "איתערותא דלתתא ואיתערותא דלעילא" הוא יראה שבחמץ ישנן באמת כל אלו מדות שמדדו בו חז"ל, שמתאימים לזה כל דיני החמץ והלכותיו.

מצינו בפסחים (דף ז:) "בודקין את החמץ לאור הנר, מנא הני מילי אר"ח למדנו וכו' ונרות מנר דכתיב (משלי כ, כז) "נר ד' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן". ומסתמא צריך לומר שבדיקת חמץ וחיפוש חדרי בטן יש להם שייכות זה לזה.

יתבונן נא האדם באופן בדיקת חמץ. - "אין בודקין לא לאור החמה וכו' אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה (שם), דוקא בלילה בשעה שהחשך יכסה ארץ וסביביו חשך וערפל, דוקא אז הוא זמן בדיקת חמץ, ורק על ידי הנר המפיץ קוי אורו על שטח מוגבל ומצטמצם כל האור על מקום אחד, ואז הכל נראה

ימים מקדם

מרן רה"י רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל בשריפת החמץ בערב פסח ליד פתח בנין הישיבה בירושלים

המשגיח הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצוק"ל

ט"ז ניסן תשס"ה – י"ד שנה לפטירתו

המשגיח

משחר נעוריו ניכר היה על המשגיח חשקו העז לגדלות בדרך העולה בית ד', בילדותו בברלין נשמתו שאפה לרוחניות, והאמונה פיעמה בו תדיה, לימים סיפר שבעודו ילד אהב מאוד להתפלל ולא ניאות לבקשת מוריו שלעתים האיצו בו למהר בתפילה...

כבר בהיותו בן ט"ז שנים, כתב ספר יסודי על היהדות שלאחר שנים הדפיסו בשפה בשוודית לבני הקהילה שם.

לאחר מכן גלה למקום תורה, תחילה היה זה בישיבה בפרנקפורט שם החל ללוש את נשמתו הרוחנית, וכעבור תקופה העתיק מקום משכנו לעבר הישיבה במונטרו, בה החל לעצב את דמותו התורתית, אך לא מצא בה די סיפוק, החלו להתחולל בו תהיות באשר להמשך דרכו, לבטים אלה העלה אף בפני אחד מידידיו בישיבה רבי דוד יעקב כהן הי"ד שהיה אחד מנכסי צאן הברזל בישיבה.

השיחה הגורלית

או אז הגיע לישיבה רבי דוד בודניק הי"ד מפארי המייסדים של נובהרדוק, ונשא שיחה מוסרית בפני בני הישיבה, שיחה זו חדרה עמוק לליבו של המשגיח, בין היתר אמר ר"ד שהיה לא מכבר בז'נבה וראה בנין של האומות המאוחדות שבו יש לכל אומה חדר משלה, ואם אומות כה רבות יכולות לדור בבנין אחד, נתאר לעצמינו מה היה אדם הראשון שהכיל עולם ומלואו...

עם סיומה ניגש המשגיח לידידו ר' דוד יעקב והחל לשוחח עמו על השיחה המיוחדת ותוכנה הגדוש שהותירו בו רושם עז.

רבי דוד יעקב, שחש בנימי נפשו של העומד מולו את שאהבה נפשו, אמר לו ברורות: "הנך צריך לילך לישיבת מיר שם תוכל לשמוע את שיחותיו של מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם, לא נראה לי שקיימת הנאה שוות ערך בעולמינו להנאה שתהיה לך מאותם שיחות..."

כל ימיו זכר המשגיח את ידידו רבי דוד יעקב הי"ד שנספה בשואה, ולימים אף קרא לבנו 'דוד יעקב' על שמו, בהדגישו כי חייב הוא לו את התפתחותו הרוחנית.

תקופת הזוהר בישיבת מיר

עם הגיעו להיכל הישיבה במיר, נפעם המשגיח מאוירת הישיבה שחדרה עד מהרה ללשד עצמותיו, הוא הכיר את מרן המשגיח רבינו ירוחם זצ"ל, ועד מהרה נשבה בקסם מאמריו.

באחד הימים כשפגש באחד הבחורים ושוחח עמו על מאמריו של מרן המשגיח, השיב לו אותו בחור בשאלה: בן כמה אני נראה לך? רבי שלמה חשב קמעא והשיב בן עשרים וחמש או מעט יותר... השיב לו אותו בחור: 'הנך טועה אני בן 3 וארבעה חודשים'... רבי שלמה לא הבין שמא הוא חומד לו לצון, ואז

הסביר הבחור את כוונתו: 'לפני שלש שנים וארבעה חודשים הגעתי לישיבה, והכרתי את מרן המשגיח מאז התחילו חיי האמתיים' - נראה היה שרבי שלמה הסכים עמו בכל מילה.

בהיכל הישיבה במיר, שקע המשגיח בד' אמות של הלכה ויראה, הוא למד בחברותא עם רבי שמואל חרקובר שנודע כאחד ממופלגי הישיבה, עמו הפליג רבות בימה של תורה.

שבת קודש בישיבת מיר

יומו הראשון של רבי שלמה בישיבה היה ביום שלישי, למחרת פגש בשנית את מרן המשגיח, וכך

ביום חמישי וביום שישי עם זאת התבטא לימים, כי בשבת הראשונה להיותו במיר הבחין באדם נשוא פנים שלא הכירו, נכנס להיכל הישיבה ומתיישב בכסאו של מרן המשגיח רבי ירוחם, רבי שלמה הביע מעט פליאה על כך, וחשב בתמימותו שלבטח מנהג הישיבה הוא שמפני כבוד השבת קיים משגיח אחד מיוחד לימי שבת קודש, רק כעבור זמן מה נודע לו כי אכן פניו הזוהרות של רבי ירוחם בימי שבת קודש שונות הן מדמות פניו בימי השבוע.

רבי שלמה זללה"ה התבטא באומרו כי את מדת <

מיימין לשמאל: הרב שלמה שטנצל, הרב שלמה וולבה, הרב שרגא גרוסברד - מבחן ארצי לנוער במשנה

קשרי הערכה וידידות בין מרן רה"י להגר"ש וולבה

הערצה רבה נודעה למרן ראש הישיבה הגאון **רבי נתן צבי פינקל** זצ"ל מהמשגיח הגה"צ **רבי שלמה וולבה** זצ"ל, מגדולי בעלי המוסר בדורינו, ומי שהעמיד דור שלם של מרביצי תורה ומוסר בעולם התורה.

הגר"ש החשיב את הגרנ"צ כאדם גדול בעודנו אברך צעיר, והיה מחשיב את דעתו בחדא מחתא עם דעות זקני גדולי ישראל שהיו מבוגרים ממנו בעשרות שנים.

פעם התבטא שמי שמעוניין לראות את דמותו של הסבא מסלבודקה בזעיר אנפין בדורינו יכול לבא ולהתבונן בדמותו של רבינו.

לאחר פטירת מרה"י שה"ת הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, היה הגר"ש מגיע מפעם לפעם למסור שיחה בישיבה. ומאז שהגיע לגור בירושלים היה מוסר שיחה אחת לשבועיים בהיכל הישיבה.

הגר"ש החשיב שיחה זו ביותר, והיה מציין שלפי השאלות שנשאל אחרי השיחה במיה, הוא רואה ששם יורדים להבנת דבריו יותר מבכל מקום אחר. היה מפליג בשבחה של ישיבת מיר בהנהגתו של רבינו, והיה אומר שמתוך כל הישיבות שקמו על בסיס מהלכו של הסבא מסלבודקה, הישיבה שבה ניתן לראות את רוחו הגדולה של הסבא מסלבודקה היא ישיבת מיר בירושלים.

כאשר נפתחה ישיבת "חכמה ודעת" ברחובות בנשיאות הגר"ש וולבה, הגיע הגר"ש לרבינו וביקש שיבוא מפעם לפעם לישיבה, שכן ברצונו היה להעמיד בפני בני הישיבה את רבינו שהיה בעיניו דמות ממנה אפשר וצריך ללמוד. רבינו ניאות, אולם בסופו של דבר לא הגיע בקביעות, אלא הגיע רק פעם אחת לשבוע בישיבה זו.

בכל נפשו (עמ' 351)

ואח"כ היו כולם רוקדים ובוכים ורוקדים ובוכים. בשעות הצהרים ערך רבי ירוחם מסיבה בביתו שבה היה נותן לבחורים לשאת דברים. באחד הפעמים - שח רבי שלמה הבנתי שהוא יבקש ממני לדבר ולא היו לי דברים מוכנים לדבר עליהם, אז יצאתי קודם לכן מהמסיבה, ושמעתי שאחר כך שאל רבי ירוחם 'ווי איז וולבה' (איפה וולבה)? ומשהשיבו לו כי אינו נמצא הגיב באומר: 'זאל מען העם בריינגען' (שיביאו אותו לכאן).

העזו לדבר בה דברים בטלים, ולמדו יותר מכדי הרגילות, היה זה הכנה טובה לימי הדין. המשגיח תיאר ברגש, את אוירת הישיבה בימים טובים. בשמחת תורה רקדו כל הבחורים ושרו זמן רב שירים לכבוד התורה, כשהחלו לשיר מהר יותר היה מרן המשגיח רבי ירוחם נכנס לתוככי המעגל ומאט את הקצב, שישירו במתינות. לאחר הריקודים היה מרן המשגיח מוסר דברי התעוררות, והדברים היו כה מרגשים עד כי בני הישיבה היו גועים בככי,

החסד על כל משמעותה למד דוקא בישיבת מיר דאגתם של בני הישיבה האחד כלפי השני והעזרה שסייעו איש לרעהו הותירה בו רושם עז. כך סיפר לימים, כי ביום הכפורים באחד השנים עמד על מקומו קודם תפילת המוסף והתכוון לתפילה באותו זמן אחד מחברי הסטנציה (האכסניה) שבה לן חלה ונותר לשכב בחדרו. בעל המוסף שלדבריו היה אדם גדול בלכתו לדוכן התפילה הבחין ברבי שלמה, הוא פנה אליו בשאלה מה שלום אותו בחור שלן בחדרך האם הוא חש טוב יותר.

רבי שלמה לא הבין גודל חשיבות הענין, דוקא עתה לשאול אותו על כך, אך כעבור דקות מספר נגשו אליו עוד כמה מבחורי הישיבה וכולם מתעניינים אצלו בשלום אותו בחור, משראה זאת חשב לעצמו שמא באמת מן הראוי שישלך ויחזה בשלומו למרות עוצם קדושת היום, רבי שלמה סר לחדרו ולנגד עיניו נראה מחזה נדיר ראשי הישיבה וטובי בניה עומדים סביב מיטתו של חברו שואלים בשלומו ועוסקים בפעוטות.

הגדיל לעשות רבי לייב מאלין שיחד עם אחיו רבי איסר, החלו לדון מהו ה'שיעורין' שהותרו לחולה ליטול ביום הכפורים למחיינו.

לימים היטיב רבי שלמה להגדיר זאת באומרו כי נהיה אצלו יום כיפור' אחר שנחרט בלבבו, ובמיוחד אודות מדת החסד שחדרו וננסכו עמוק בלשד עצמותיו וממנו למד אהבת חסד מהי והביאה לידי ביטוי מעשי כל חייו.

שש שעות ללא הפסקה

בחדרו שכן רבי שלמה עם רבי הירץ באס ה"ד, שנודע כאחד מגידולי הפאר בישיבה, הוא היה החברותא של מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל מידי בוקר, והעיד רבי שלמה כי מרן המשגיח לא הסיר עיניו מן הגמרא במשך שש שעות מידי יום מבלי לקום ממקום מושבו, ואף מבלי להסיר את מבטו מעיון הלימוד.

לפני פטירתו חפץ היה רבי ירוחם לייסד ועד לעבודת ה', ולצרף את רבי שלמה אליו, אך לא סיפק היה בידו והוא נלקח לשמי רום, היה זה רבי הירץ שהמשך את הוועד ומסר אותו לאחר פטירת רבי ירוחם.

מסירות נפשו בתקופת המלחמה

בתקופת המלחמה כשנאלצו בני הישיבה להימלט על נפשם, היה המשגיח זה שסייע בעדם רבות, באחד הפעמים היו צריכים להאריך תקופת פספורט ואישורי יציאה של כל בחורי הישיבה במיר, ובשל בהילות הזמן היו צריכים לגמור זאת בתוך ימים ספורים, שבהם היה צורך לסיים את מילוי הפרטים של כלל בחורי הישיבה, כך במשך שלשה ימים ישב רבי שלמה ומילא את כל הטפסים של בחורי הישיבה ללא אוכל וללא שינה, כשבאותם ימים ניזון רק מחפיסת שוקולד, ומאותם ימים נחלה במעי כל חייו.

שנים רבות לאחר מכן היה המשגיח רב שלמה מדבר בערגה על אותה תקופה קסומה שבה התאבק בעפר בני הישיבה במיר שהיו מבקשי ד', זכורני, אמר פעם לנכדו, כיצד בחורים למדו מוסר ובכו, הם גילו את מצבם בעצמם. במיר - אמר פעם - אף האוכל היה נאכל לשמה, זכורני כיצד בשבת האחרונה בשנה קודם ר"ה כולם חיו בתחושה שהכל צריך להיעשות בשלימות, לא

של מוסדות התורה והיראה בארץ הקודש. דמותו שהיתה נדירה באותם ימים באוויר הארץ, היוותה צור איתן למקומות תורה רבים, שאדני יסודותיו הושתתו על פעליו והדרכתיו.

בשנת תש"ט הקים את ישיבת באר יעקב, לאחר התייעצות עם מרן ה'חזון איש'. מעט לאחר מכן הצטרף לישיבה הרב משה שמואל שפירא, שכיהן בתפקיד ראש הישיבה, לצידו של הרב וולבה שכיהן כמשגיח. בתקופה זו, הוציא לאור את חלקו הראשון של ספרו "עלי שור".

בשנת תשכ"ז לאחר מלחמת ששת הימים החל בפעילות החזרה בתשובה מקיפה, ונלחם במיסיון, ברפורמים ובקונסרבטיבים. שיחותיו מאותה תקופה רוכזו בספר 'עולם הידידות', או בשמו המקורי 'בין ששת לעשור'. בנוסף, עסק בהדרכת חוזרים בתשובה בישיבת דבר ירושלים, ובספרו 'אור לשב'.

בשנת תשמ"ב עלה הרב וולבה לירושלים, שם הקים את בית המוסר שבו גם ייסד כולל אברכים, להכשירם בבוא הזמן ללמד ולהעביר לאחרים תורה מוסר ותיקון המידות, וכעשר שנים לפני פטירתו הקים ישיבה נוספת - ישיבת גבעת שאול, שבראשה העמיד את תלמידיו הרב אליקים גצל פשקס כראש הישיבה, והרב יהודה מנדלסון ששימש כמנהל בית המוסר, כמנהלה הרוחני, כשהוא עצמו משמש בה כ"משגיח". במקביל מסר שיחות בישיבות שונות - קול תורה, מיר [ראה מסגרת], נצח ישראל, לייקווד (ישראל).

המשגיח הרב וולבה נודע כדמות מוסרית בולטת, והיו שראו בו שריד אחרון לתנועת המוסר מהדור שלפני השואה. וכונה בשם 'זקן המשגיחים' והתבלט בקו המחשבה האינדיבידואליסטית המיוחדת שאפיין אותו, ונחשב כאיש חינוך, שרבים היו באים להתייעץ עמו.

הגר"ש נפטר בחול המועד פסח ט"ז בניסן שנת תשס"ה, ונקבר בחלקת הרבנים החדשה בהר המנוחות בירושלים.

הברוכים בחיזוק הדת והחזרה בתשובה של המוני העם.

לימים אחר שיחתו בישיבת מיה שח לנכדו שהיה עמו, אחר שיחה שבה ביאר החילוק בין הענין האלוקי דבני ישראל מכירים בוראם, לאומות העולם שיודעים ריבונם ולכן מתכוונים למרוד בו, וכך אמר: 'פארדריסט מיר!' כשייסדתי את הבית המדרש בשטוקהולם למדו שם בתחילה בעלי בתים, ואני החילתי לומר להם שיחות באותה צורה כפי ששמעתי ממרן המשגיח רבי ירוחם, ואמר לי אחד הידידים שאי אפשר לדבר כך לבעלי בתים שאינם מבינים מהו 'שמועס', ואז התחלתי לומר להם 'דרשות' עכשיו שכבר צריך אני לומר כאן שמועס' להסביר את הענין כולו, כבר התרגלתי לומר דרשות לו הייתי אומר זאת כשמועס' זה היה לוקח שעה וחצי ואולי הייתי מצליח לבאר זאת כראוי, אבל בדרשה זה לוקח פחות זמן.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה בשנת תרצ"ט נתמנה הגר"ש לנציג של ועד ההצלה. בתפקיד זה השיג מהקונסול ההולנדי בשוודיה אלפי ויזות לבני ישיבות ולאחרים. כמו כן העביר סכומי כסף גדולים לישיבת מיר בשנחא.

בתום המלחמה פתחה שוודיה את שעריה לכעשרים אלף פליטים יהודים, רובן נשים. הרב וולבה סייע לרב בנימין זאב יעקבזון, רבה הראשי של סטוקהולם ומנהל סניף ועד ההצלה בסטוקהולם, לפתוח בית ספר חרדי, לכאלף בנות, משוחררות מחנה הריכוז רוונסבריך, באי בשם לידינגה סמוך לסטוקהולם. הרב וולבה עצמו אף נתן שיעורים במוסד זה.

עלייתו לארץ הקודש

בחודש חשוון שנת תש"ז עלה לארץ הקודש, לאחר שנשאת את בתו של הרב אברהם גרודזינסקי, משגיח בישיבת סלבודקה.

מיום דריכתו של המשגיח על אדמת ארץ הקודש, החל בפעילות תורנית עמוקה ושורשית לחינוכם וביסוסן

עמדנו ליד הקיר ובכינו

אחד הרגעים המרטיטים שלא נשכחו מזיכרוננו כל הימים, היה רגע הסתלקותו של מרן המשגיח רבי ירוחם לעולם הנצח.

"עמדנו בישיבה ואמרנו תהלים לרפואתו בבכי רב, עד שנכנס השוחט של מיר וניגש לבעל תפילה ולחש לו באוזנו כי כבר אין צורך לומר יותר תהלים... אז הבנו כי מרן המשגיח נסתלק לבית עולמו, זכורני שהלכתי לביתו של מרן המשגיח ועמדנו ע"י קיר חדרו ובכינו בכינו...".

שטוקלהם - הפרחת השממה...

כעבור זמן מה, כשהחלו הצוררים להצר את צעדיהם של בני הישיבה במיה, גילו את היותו של המשגיח רבי שלמה זצ"ל נתן גרמני וגירשוהו מהיעה. תחילה חפץ היה המשגיח להעתיק את מקום תלמודו לקעלם, אך שערי ליטא נסגרו אף הם בפניו בהיותו נתן גרמניה, והוא כדרכו בטח בד' שיתווה לפניו את הדרך שילך בה.

כעבור ימים מספר הגיע פניה מהרב י. להמן - תושב שבדיה שדאג רבות לחינוך ילדיו - אל המשגיח שיבא לשבדיה וילמד את ילדיו תורה ויראה, במקביל הוצעה לו משרה רבנית באותה ארץ, המשגיח זכה על אתר לקבל סמיכה מראש הישיבה מרן הגרא"י פינקל זיע"א ומחתנו של הסבא הגר"י פלשצינסקי זצ"ל, והוא שם את פעמיו לעבר שבדיה להפיץ בה תורה ויראה.

עם הגיעו קיבלו הרב ליהמן בחום וסידר עבורו מקום שיוכל לשהות וללמוד בבטחה עם ילדיו, כעבור תקופה הגיע רבי בנימין זאב יעקבזון זצ"ל, באותה תקופה פתח המשגיח בית מדרש מיוחד לשם קיבוץ מבני הקהילה כל מי שזיק יהדות פעם בקרבן,

והחל למסור שם שיחות מוסר ושיעורי תורה, כשסייע בידו רבות השוחט הרב חסדן, ואז החל את פעליו

כולנו חכמים כולנו יודעים את התורה. תמונה משותפת של תלמידי ישיבת מיר בגולה, חמישי מימין נראה הגה"צ רבי שלמה וולבא זצוק"ל, באם מזוהה עוד מהנוכחים נשמח לקבלו (התמונה באדיבות נכדו שיחי')

כוס תנחומין

לידיד אמת לישיבה הק' תמכין דאורייתא עושה ומעשה למענה

הרב עקיבא כץ שליט"א
ובניו תלמידי ובוגרי הישיבה שיחי'
וכל המשפחה הרוממה - ירושלים

עם פטירת רעיחו

מרת רבקה חיה ע"ה

המקום ינחם אתכם
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו דאבה עוד
וזכות מעשיכם ופועלכם הרבים למען
לומדי התורה
יעמדו לזכותה ולעילוי נשמתה

ועד מפי הרה"ג ר' ישעיה פינקל שליט"א

ישיבת מיר – ירושלים, ביהמ"ד 'פרידמן' ערב פסח, תשע"ט

-נכתב על-ידי אחד השומעים-

אמונה בהשגחה פרטית - הנלמדת מיציאת מצרים

את ההשגחה על כל יחיד ויחיד, אז גם כל האמונה ב'אנכי ה' אלוקיך' לא אמונה כדברי הרא"ש. ולכך כתב אנכי ה' אלוקיך דהיינו ייחוד ה', אשר הוצאתיך מארץ מצרים דהיינו השגחה פרטית. ובוזה מיושב אמאי כתב בלשון יחיד שההשגחה הוא על כל יחיד, ועל כל אחד ואחד יש ציווי להאמין בהשגחה ובייחודו של עולם.

השגחה כללית ופרטית

ישנם שני חלקים של השגחה, חלק ראשון הוא השגחה כללית, ההשגחה של הבורא על כל הבריאה, על החי, הצומח, הדומם וכו'. ובנוסף על כך גם השגחה על הגויים שזה גם השגחה כללית. אבל חוץ מכך יש את החלק השני שהוא השגחה פרטית. הקב"ה אומר לאברהם (בראשית יח, ט): "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריי", מהו הלשון "כי ידעתי", מבאר רש"י: "לשון חיבה". כאשר אדם קרוב למישהו ומחבב אותו יש לו קירבה גדולה אליו והוא יודע אותו.

וכידוע אברהם אבינו עזב את כל העולם הזה ואת כל העבודה זרה, והתייחד רק בייחודו של עולם - הקב"ה, אברהם אבינו היה פרטי הוא לא היה ככל העולם, כל העולם מעבר אחד ואברהם אבינו מהעבר השני. בגלל שההתנהלות של אברהם אבינו היתה פרטית ממילא גם ההתייחסות אליו היתה פרטית, והקב"ה התפנה מכל עסקיו ועסק בו ובצרכיו בהשגחה מיוחדת.

וזהו לשון הרמב"ן (שם): "והנכון בעיני שהיא ידיעה בו ממש. ידעתי, כי ידיעת השם שהיא השגחתו בעולם השפל, היא לשמור הכללים. וגם בני האדם מונחים בו למקרים עד בא עת פקודתם". כלומר כל הגויים וכל הבריאות בעולם נמצאות בהשגחה כללית, זה בעצם השגחה כללית בהסתר שאפילו הם לא מודעים אליה. אבל מוסיף הרמב"ן שיש עוד סוג השגחה: "אבל בחסידי יושם אליו לבו לדעת אותו בפרט, להיות שמירתו דבוקה בו תמיד, לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל. כטעם לא יגרע מצדיק עיניו (איוב לו, ז). ובאו מזה פסוקים רבים, כדכתיב (תהלים לג, יח) 'הנה עין ה' אל יראיו, וזולת זה'. עכ"ל.

כתוב ברמב"ן שיש השגחה כללית על כל העולם והיא בהסתר ביחס לנבראים, ויש השגחה פרטית על חסידיו שהוא שומר עליהם תמיד לבדוק מה הצורך שלהם.

ודבר זה תלוי אף במעשי בני האדם, עד כמה שהאדם הוא דבוק בהקב"ה ומאמין בהשגחה וחי את הקב"ה בכל רגע ורגע כן הקב"ה מתנהג עמו בהשגחה פרטית. והלא יש לנו מצוות רבות לקיים בכל רגע ובכל זמן. וכמה שהאדם מקבל על עצמו לקיים מצוותיו ולהאמין בהשגחה, גם הקב"ה מתפנה מכל עסקיו

כולו אינו רק כגרון ביד החוצב וכו'. משה אמר 'אין עוד מלבדו אפילו בחללא דעלמא'. זו היא ההכרה האמיתית, כפשוטה אין עוד מלבדו. 'כי אני ה' בוחן לב וחוקר כליות' (ירמיה יז) אין הביאור שהקב"ה בכחו ויכולתו לבחון את הלב והכליות, אלא שאין הלב והכליות מציאות אלא הלב והכליות הם מציאותו של הקב"ה, וכנאמר שהקב"ה מקומו של עולם, וע' בנפש החיים (ריש שער ג') מה שביאר בארוכה גדר מקומו של עולם."

'אמונה' בידיעה!

והנה ב'אורחות חיים' להרא"ש (אות כו) כתוב כך: "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובוזה תקיים בלבבך הייחוד השלם בהאמין בו כי עיני משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי אש ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב'אנכי ה' אלוקיך' אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה."

מבואר בדבריו הק': אמונה זה לא רק להאמין שיש בורא שברא את העולם, אלא להאמין שהבורא יודע כל דרכי אש ובוחן כליות, אם הוא לא מאמין בהשגחה בכל פרט ופרט הוא לא מאמין גם בייחודו של עולם. הדרך היא קודם להאמין בהשגחה ורק אחר כך יש תוקף לאמונה בייחוד ה', אבל אם אין אמונה בהשגחה, אין אמונה בייחודו של עולם ואין זה יחוד שלם כי זה סגולת ישראל על כל העמים, והיינו לידע כי הקב"ה מנהיג את הבריאה ומחוייבים אנו למסור את עצמנו והנהגותינו להנהגתו יתברך. וכאשר האדם סבור כי בעצמו מנהיג את מעשיו ואת דרכיו אינו נקרא מאמין.

ואלו הן כוונת דברי הרמב"ן (פר' בא) שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, כוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו, ונודה אליו שהוא בראנו. אמונה בהשגחה זהו דבר מחייב, כי כשאדם מאמין בהשגחה כל ההתנהגות שלו שונה, ההתייחסות שלו לבורא שונה. וזה מה שאומר האורחות חיים: "כי מי שאינו מאמין 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אף ב'אנכי ה' אלוקיך' אינו מאמין". "אנכי ה' אלוקיך" - זה האמונה בייחוד ה', אבל "אשר הוצאתיך" - זה האמונה בהשגחה הפרטית. וכשיש אמונה בהשגחה אזי האמונה בה' ברמה גבוהה יותר.

ובזה מיושב שאלת האבן עזרא, ששאל למה כתוב "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא כתוב 'אנכי ה' אלוקיך אשר בראתי שמים וארץ'. וביאורו: שהשבח שהקב"ה ברא שמים וארץ זהו שבח על ייחוד ה', אבל אם אין את השבח של "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" שמכאן אנו למדים

תוב בתורה (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", שואל האבן עזרא: מדוע כתוב "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא כתוב 'אנכי ה' אלוקיך אשר בראתי שמים וארץ', הלא דבר ראשון צריך להאמין שהקב"ה ברא את השמים ואת הארץ. עוד יש לשאול: מדוע הפסוק כתוב בלשון יחיד "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך", ולא בלשון רבים אנכי ה' 'אלוקיכם' אשר 'הוצאתי אתכם'. כמובן שאמונה זה ענין פרטי של כל אחד, אבל הציווי הוא כללי.

אלא יסוד הדברים כך הם: כתב ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ('אור יחזקאל' אמונה, פרק תורת ההשגחה), העיקר הראשון ב"ג עיקרים הוא "אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים".

והוא לשונו: "הוא בורא ומנהיג באותה מדה עצמה שברא הקב"ה את העולם ונעשה הכל על ידו ואין לזולתו חלק בבריאה, כן מנהיג הש"ת את הבריאה ללא שתופות ועזר כלל, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה, אם הקב"ה לבדו עשה הרי בהכרח שהוא לבדו עושה ויעשה שאם ללא כן שוב יעשה הכל לאין, כי הכל נברא יש מאין והקב"ה לבדו מחזיק את הבריאה והכרחי שהקב"ה עושה ויעשה לכל המעשים".

"יסוד האמונה שאין עוד מלבדו רק הקב"ה לבדו עושה הכל ואין שום שיתוף לכח ולחומה והחומר רק שליח ביד הקב"ה כגרון ביד החוצב, דכל הנכשל בזה וסבור שיש שיתוף לכח החומר הרי זה חטא העגל ואינו ראוי שימסר לו תורה".

עוד הוסיף וכתב: "יתבונן כל אחד במצבו ויראה כמה רחוקה וקשה האמונה האמיתית. שאדם רגיל לראות שכאשר עובדים לפרנסה מקבלים שכר ואילו האיני עובד אינו מקבל שכר, בעת שאדם חולה והולך לרופא נרפא ממחלתו וכאשר אינו מתרפא מחלתו מתגברת. ועבודתנו לידע כי "רופא חולי עמו ישראל" הקב"ה המרפא והנותן מזור למחלתו ואילו ביד הרופא אין כל כח והוא רק שליח הקב"ה לרפא".

"אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים' (במדבר טו), ביציאת מצרים הראנו הקב"ה כי ה' הוא האלוקים ואין עוד, ואף כל המלאכים והשרפים אינם אלא שלוחים ביד רצון הקב"ה. ואיתא בחז"ל (דברים רבה ב, יט) רבנן אמרי: יתרו נתן ממש בעבודה זרה שנאמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים' - מהא דאמר גדול מכל האלוקים משמע דאף אלוקים אחרים יש, וביאר בזה הסבא ז"ל לפי יסוד הנוכח, יתרו על אף גדולתו שיתר פרשה אחת בתורה עדיין לא הגיע להכרה באמונה השלימה שאין עוד מלבדו וכל העולם

את ההשגחה איך שהקב"ה מיטיב איתם מידה כנגד מידה בכל פרט ופרט, הכל מדוד ושקול. וכגון במה שאמר הכתוב "ולכן את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" והיינו במה שעינו המצרים את ישראל, הרי בגלל שהם סבלו קושי גדול כך ה' נהג איתם "וכאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ", שבט לוי שישב ולמד תורה ובזכות כך הוא היה בדרגה אחרת, אבל הוא לא פרה ורבה כמו עם ישראל, הכל מדוד, יש קושי אבל יש גם הטבה! וכאשר הוא מתבונן הוא יכול להגיע לפסגה מיוחדת בקשר שלו עם בורא עולם.

הגורמים לחוסר התבוננות

החובת הלבבות כותב (פתיחת שער הבחינה) מדוע אדם לא מגיע לדרגה הראויה של ייחוד ה' - כי הוא לא בוחן ולא מתבונן. והוא מביא שיש שלש סיבות הגורמות לאדם לא לבחון ולא להתבונן.

סיבה ראשונה: כי אדם עסוק כל הזמן בעולם הזה, וכבר כאשר יש לו משהו הוא מיד חפץ ליותו, הוא כל הזמן עסוק בעולם הזה ואין לו זמן לחשוב על הבורא ועל הטובות שהוא מיטיב עמו כי עסוק כל הזמן במה עוד לא קיבלת. כאילו ה' לא מרעיף עליו שפע של טובות והוא כל הזמן צריך להיות במרדף כדי להשיג עוד עולם הזה, ומפני כך אין לו זמן להתבונן.

סיבה שנייה: כי אדם מהרגע הראשון שהוא חי הוא מוקף בטובות, כל מה שהוא צריך הוא מקבל ולכן אין לו זמן לראות ולבחון את הטובות שהבורא עושה איתו (עיי"ש).

ואיתא במדרש (ויק"ר פרשה כח, א): "כל מה שהבריות מגדלין במצוות ובמעשים טובים בעוה"ז דיין שהקב"ה מזריח להם השמש".

ומביא החובת הלבבות משל לאדם שאסף לביתו ילד קטן מהרחוב וגידל אותו, והוא גדל כאחד הילדים ולא ידע להכיר טובה, הוא לא יאמר אף פעם טובה למיטיבו. ואילו אדם שהוציא אותו מבית האסורים הוא לא יפסיק להלל ולשבח למיטיבו.

הילד הקטן נולד כולו בהטבה אין לו מושג כדי להכיר בטובות שנתנו לו, ולעומת זאת לאסיר היה רע וברגע שמישהו מיטיב עמו הוא מיד מרגיש את גודל ההטבה. אף אנו כלפי הקב"ה וכלפי ההורים שלנו אין לנו את המושגים של ההטבה שה' מיטיב עמנו.

סיבה שלישית: אדם שיש לו רעות הוא מיד מתלונן במקום להרגיש שהכל מכוון והכל לטובתו, ודבר אלו מקשים עליו לראות את השפע שהקב"ה נותן. מוטל עלינו להתבונן ולראות ולבחון את הטובות של הבורא, וגם לראות שהקב"ה רק מיטיב והיינו גם לרעות יש סיבה מסוימת ולא חס ושלום להרע לו אלא להיפך. אדם שיתבונן בדברים האלו ויתבונן ביציאת מצרים ויראה את ההשגחה ואת המדה כנגד מדה, ויראה שרק להם עשה ניסים ואותות גדולים ורק אותם הוא בחר לעם ורק להם הוא נתן את התורה, כשאדם מתבונן בזה הוא מתפרץ בשמחה וקרבה להשי"ת והוא מתקרב אליו.

המכיר בטובתו של חברו ודאי גם מכיר בטובתו של מקום. אם כן הכרת הטוב לחברו מהווה את היסוד לקבלת עול מלכות שמים

מעלת ההתבוננות!

איך זוכים לכזאת דרגה של השגחה מהקב"ה ואיך מגיע האדם לאמונה כזאת בהשגחה.

התשובה העיקרית היא: להתבונן!

הקב"ה אומר למשה רבנו (שמות ו, ז): "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלת אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. ולקחתי אתכם לי לעם" וגו'. הקב"ה אומר למשה לומר לבני ישראל מה יהיה ביציאת מצרים, הוצאתי אתכם וכו' כל הד' לשונות של גאולה ומסביר לו את כל התהליך. לכאורה, מדוע ה' צריך להסביר לו את כל התהליך, בני ישראל יגיעו ויראו בדיוק את כל הניסים ואת כל הנפלאות מעצמם.

אלא אומר ר' חיים פרידלנדר זצ"ל: בלי התבוננות ובלו הכנה מוקדמת קשה מאוד לשים לב לפרטים! וביארו: ביציאת מצרים שבני ישראל היו בתוך קושי וחושך ושעבוד לא היה להם זמן להתבונן ולראות את הקב"ה, כי הם היו בעבודת, לעבדים כמו שהמצרים עשו את בני ישראל אין סיכוי שהם יוכלו לפקוח את עיניהם ולהתבונן בגדלות השי"ת. הקב"ה היה צריך להזהיר אותם שהולכת להיות גאולה ותראו את השלבים ותשימו לב, ודווקא הוא ולא שליח כדי שתהיה קרבה ודבקות והכרת הטוב לראות בטוב שה' עומד לעשות לנו. ובלו הכנה ובלו התבוננות אי אפשר לשים לב לכך, ואם הם היו מגיעים לכך ללא הכנה הם לא היו שמים לב לניסים ולקרבה של הקב"ה ושהוא רוצה לקחת אותם לו לעם. ולכן היה צריך להכין אותם.

ובכן כאשר קרו הדברים בפועל הם ידעו ויאמרו הנה כה, וכך ה' הבטיח לנו, ועוד ועוד, וכך אדם מתפעל ומקבל שמחה פנימית גדולה כי כשהאדם חי בהשגחה אז כולו מתענג על ה' ושמח בטובת ה'. ממילא הדבר מובן למה ה' הודיע זאת למשה, כי היה צריך התבוננות והכנה להבנה בהשגחה ולראות

ומתעסק רק בו, כי כגודל הקרבה של האדם ביחס להקב"ה, כך תהיה קרבת הקב"ה אליו!

ומוסיף על כך הרמב"ם (מורה הנבוכים חלק ג פרק נא) וכך כותב: "והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהשם תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד. והאיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עיתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו בהשם לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו, ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל. אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפועל. ואמנם הוא אז משיג בכח קרוב, והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב." עכ"ל.

מבואר בדבריו, שיש צדיקים שדבוקים בהקב"ה בכל רגע ורגע וממילא הקב"ה גם דבוק בהם בכל רגע ורגע, ויש כאלו שהם לא כל כך דבוקים בהקב"ה ותלוי הדבר בתקופות, גם השי"ת מתנהג איתם באותה מידה. וכפי גודל האמונה האמיתית הפנימית בהשי"ת, כך גם הקרבה הזאת מהשי"ת כלפיו, כשאדם מאמין תמיד אף אם נראה לו שהדברים נעשו לו שלא בצדק, שכשהוא מתבונן שהכל בהשגחת השי"ת אין לו להצטער על כך, כי הוא יודע שהכל מאיתו יתברך והכל לטובתו והקב"ה משגיח עליו להיטיב עמו. רק הזכות והחובה של האדם היא לראות ולחיות את זה.

ומוסיף עוד הרמב"ם (שם): "ומפני זה יראה לי כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו, יהיה עוצם הרעה וכו'. ועם הפנות מחשבת האדם והשיגו השי"ת בדרכים האמיתיים ושמתחו במה שהשיג, אי אפשר שיקרה אז לאיש ההוא מן ממיני הרעות, כי הוא עם ה' וה' עמו".

מבואר כאן יסוד: שכל הרעות שבאות לאדם זה רק בגלל הריחוק שלו, הוא לא מתחבר להשגחה של ה', בכך ההשגחה כביכול מתרחקת ממנו, וכשיש הסתר באים כל הרעות והצרות.

באופן טבעי גם ניתן לראות את זה, הרמב"ם (בהלכות דעות) מזהיר על מאכלים ועל הרגלים מסויימים במאכל שהינם מזיקים, וכן כשיש לאדם צער שגורם בסוף לנזק בגופו. וכאשר חיים באמונה לא מצטערים כי יודעים שהכל מושגח והכל לצורך ואין מקרה בעולם. ואם אדם חי כך הוא כבר אדם נעלה יותר, וכן במאכל אם הוא יודע שהכל מושגח הרי מתנהג כצדיק האוכל לשובע נפשו. והדבר העיקרי שאדם הזה מרוויח, הוא שהקב"ה מנהיג אותו בהשגחה יתירה.

כתוב כאן יסוד גדול בהשגחה: הקרבה של הקב"ה לצדיק זה יותר גדול מכל ההשגחה שיש בבריאה, ודבר הזה נעשה כגודל האמונה של האדם בהשגחת השי"ת והוא צועד על פיה כך הוא מקבל השגחה וקרבה מיוחדת להיות דבוק בהשגחה מופלאה, וגם הוא זוכה לכל טוב גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, וגם שיסורו ממנו כל הרעות.

הכרת הטוב להשי"ת

נקודה נוספת שאת המושג של הכרת הטוב למדים מיציאת מצרים, וכך כתוב **במשנת ר' אליעזר** (פ"ז עמ' לג): "מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה, מפני שהוא כענין כפירה בקב"ה. אף הכופר בקב"ה כופר טוב הוא, האדם הזה הוא כופה טובה של חבריו, למחר הוא כופה טובתו של קונו". וממשיך שם ואומר: "וכן הוא אומר בפרעה (שמות א, ח) 'אשר לא ידע את יוסף', והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה שאמר (שמות ה, ב) 'לא ידעתי את ה', הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר".

ביציאת מצרים ראינו בכל פרט את ההכרת הטוב, כפי שאיננו בתנחומא (סי' טז): "ובשעה שא"ל הקב"ה למשה ועתה לך ואשלחך אל פרעה א"ל משה רבון העולם, איני יכול מפני שקבלני יתרו ופתח לי את פתח ביתו ואני עמו כבן, ומי שהוא פותח פתחו לחברו נפשו הוא חייב לו...".

משה רבנו נצטווה לשוב מצרימה, והוא עצמו גם יודע שבני ישראל במצור ובמצור ובמצב של פיקוח נפש וכאומרו "אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה העוֹדֵם חיים" (שם), ואעפ"כ במקום למחר מצרימה, הוא שב אל יתרו לבקש רשותו כי "נפשו הוא חייב לו".

במדרש מוכח שחיוב הכרת הטוב מגיע עד לכדי חובת מסירות נפש, "וכן את מוצא באלוהו, בשעה שהלך אצל צרפית האלמנה מת בנה, התחיל מתחנן ואמר 'הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה, וישמע ה' בקול אליה ותשב נפש הילד על קרבו ויחי'".

גם במעשה זה של אליהו יש משום מסירות נפש

ואת אבותינו מארץ מצרים מבית עבדים ואשר עשה לעינינו את האותות הגדולות האלה וישמרנו בכל הדרך אשר הלכנו בה... ויגרש ה' את כל העמים... גם אנחנו נעבוד את ה' כי הוא אלוֹקינו (יהושע כד, יז- יח) אין אנו כופין טובתו".

וביאר ר' חיים, שכפיית טובה אינה יכולה לדור יחד עם אמונת יציאת מצרים. תכלית יציאת מצרים היא קבלת עול מלכות שמים, ומי שהוא כפוי טובה ואינו מכיר ומודה על הניסים והנפלאות שנעשו ביציאת מצרים, ממילא אינו מסוגל לקבל עליו עול מלכות שמים. ולעומת זאת, כפי שלימות מידת הכרת הטוב, באותה מידה מקבל עליו עול מלכות שמים. ודרגות רבות בדבר, ככל שהאדם מתעלה בדרגת קבלת עול מלכות שמים, שכן קבלת עול מלכות שמים קשורה בדרגת ההכרה של האדם בטובתו של מקום. וכדי להדגיש ענין זה, עלינו לדעת כי כאשר אנו מכירים טובה לשני, אזי במעשה זה הרינו כאומרים וקוראים "שמע ישראל ה' אלוֹקינו ה' אחד", שכן המכיר בטובתו של חברו ודאי גם מכיר בטובתו של מקום. אם כן הכרת הטוב לחברו מהווה את היסוד לקבלת עול מלכות שמים.

מבואר בדבריו, שהכרת הטוב היא תכונה בנפש וכמו שמכיר בטובת האדם כך מכיר גם בטובת הקב"ה.

כל ענין יציאת מצרים זה להתבונן בטובות ובחסד שהקב"ה עשה איתנו, "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", וכפי שכתוב בהגדה: "חייב אדם להראות עצמו כאילו יצא ממצרים", החיוב הגדול שלנו והאפשרות שלנו להגיע להכרה בהשגחה פרטית של ה' יתברך, זה אם נלמד להכיר טובה, לא רק באמירת תודה אלא להגיע לדרגה של "נפשו הוא חייב לו", ועל ידי זה הוא מקבל על עצמו את עול מלכות שמים ואת עול התורה והמצוות, מתוך הכרה ורצון להרגיש ולהכיר בטובתו של הבורא יתברך שמו.

עבור מי שפתח לו פתח, שהלא הטיח דברים כלפי מעלה ויכול היה להיענש בעוון חילול ה', ואעפ"כ לא נרתע, וברי היה לו שמעשה זה יגרום לקידוש ה', אם כן מוכן היה אף למסור את נפשו למען הדבר, ומסירות זו למה, כי "מי שהוא פותח פתחו לחברו, נפשו הוא חייב לו".

מובא בגמרא (בכורות ה:): "אמר ר' חנינא שאלתי את ר"א בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים. א"ל גזירת הכתוב היא, ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים".

וכמו שמצינו בענין החמור, כן בכלב נאמר - "ואנשי קודש תהיון לי, ובשר טריפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו" (שמות כב, ל), וכתב שם רש"י: "מה ת"ל לכלב, למדך הכתוב שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שנא' ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, ואמר הקב"ה, תנו לו שכרו".

על מה מקבל הכלב שכר, והרי לא סייע במאומה בעת יציאת מצרים. למדים כאן, שהכרת הטוב אינה דווקא למי שסייע בפועל, אלא אפילו לכלב זה שלא נבח על ישראל, שלא נמנע מהם יציאה בנחת ובכבוד, ומשום שלא הפריע לקידוש ה' הגדול של יציאת מצרים, מגיע לו בשכרו לאכול טריפות של ישראל.

וכמו כן משה רבינו לא הכה על היאור ועל הארץ בגלל הכרת הטוב אפילו לדומם.

וכן כתב במשנת ר' אליעזר (שם): "וכן הקב"ה אומר להן לישראל אנכי ה' אלוֹקֵיךָ, מה ת"ל אשר הוצאתיך, אמר להן הזהירו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים, וכן יהושע אומר לישראל, אם כפיתם הטובה הזאת לא תוכלו לעבוד את ה', והן משיבין אותו, כי ה' אלוֹקינו הוא המעלה אותנו

ברכת מזל טוב שלוחה

לידיד הישיבה הקדושה
תמכין דאורייתא
הרב חיים יצחק וולגלרנטר הי"ו
וכל המשפחה הנכבדה - ציריך
לרגל השמחה השרויה במעונם
באירוסיתם עב"ג
הבה"ח אריה לייב האכהויזר ני"ו
לונדון

ברכתנו שלוחה מהיכלי התורה
שיזכו לבנות בית נאמן בישראל
בנין עדי עד
וירוו רוב נחת מהם ומכל יוצ"ח
מתוך שמחה וטוב לבב

מעומק לבנו הננו לשגר
ברכת מזל טוב קמי
הרה"ג רבי אליהו לפין שליט"א
ר"מ בישיבה לצעירים
ומנושאי עולה של הישיבה הק'
ולחמיו הגאון
רבי אהרון שרגא לופיאנסקי שליט"א
וכל המשפחה הנכבדה
לרגל השמחה השרויה במעונם באירוסית
הבת/הנכדה שתחי'
עב"ג הבה"ח יונתן פוזנר ני"ו
מבחידי ישיבת חברון
בשעטור"מ ולמזל טוב

ברכתנו שלוחה שיהיה הקשר
לקשר של קיימא
ויעלה הזיווג יפה ויזכו לרוות רוב נחת
מכל יוצ"ח מתוך שמחה וטוב לבב

ברכת מזל טוב שלוחה בזאת

לידיד הישיבה הנכבדים צנתרי
דדהבא עושים ומעשים למענה
הרב יוסף ברניג הי"ו
וחמיו הרב אשר נוימן ני"ו
וכל המשפחה הנכבדה
וינה
לרגל השמחה השרויה במעונם
בהולדת הבת/הנכדה

ברכתנו שלוחה מהיכלי התורה
שיזכו לראותה עולה ומתעלה
במעלות התורה והיראה
ויזכו לרוות ממנה ומשאר יוצ"ח רוב
נחת דקדושה מתוך שמחה וטוב לבב